Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83: 1

om administrativ beredskap på arbetsrättens område

I betänkandet behandlas dels den på våren 1982 framlagda propositionen 1981/82: 179 om administrativ beredskap på arbetsrättens område, m. m. (arbetsmarknadsdepartementet), dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1981/82: 2465 av Anna-Greta Leijon m. fl. (s).

Sammanfattning

Regeringen lade i våras fram en särskild proposition, 1981/82: 179, om administrativ beredskap på arbetsrättens område såsom ett led i den samlade säkerhets- och försvarspolitiken.

Utskottet biträder propositionens förslag att nu gällande lag från år 1948 om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid totalförsvarsplaneringen ersätts av en ny lag, som omfattar skyldighet även för arbetsmarknadsorganisationerna att medverka i denna planering.

När det gäller formerna för det förestående arbetet att följa upp arbetsrättslagstiftning och kollektivavtal från beredskapssynpunkt föreslår utskottet, med anslutning till vad som anförts i motion 1981/82: 2465 av Anna-Greta Leijon m. fl. (s), att det arbetet inledningsvis bedrivs under ledning av en av regeringen tillsatt delegation med företrädare för totalförsvarsmyndigheter och arbetsmarknadsorganisationer.

Propositionen

Genom proposition 1981/82: 179 föreslås riksdagen att anta ett inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m. fl. att delta i totalförsvarsplaneringen.

Vidare bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om inriktningen av den administrativa beredskapen på arbetsrättens område.

Det till propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse:

Förslag till

Lag om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m. fl. att delta i totalförsvarsplaneringen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar, andra näringsidkare, myndigheter samt arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som avses i 6 § lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet, är skyldiga att på begäran av den myndighet som regeringen förordnar (totalförsvarsmyndighet), delta i totalförsvarsplaneringen enligt bestämmelserna i denna lag.

Lagen gäller inte statliga myndigheter och inte heller den som i stället omfattas av särskilda föreskrifter för totalförsvaret.

2 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar och andra näringsidkare samt myndigheter skall lämna de upplysningar om personal, lokaler, maskiner och annan utrustning, produktion, förbrukning av energi, råvaror och andra förnödenheter, lagerhållning, inköp, leveranser och annat dylikt som totalförsvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete samt, om det behövs, i övrigt medverka vid planeringen av de egna uppgifterna inom totalförsvaret.

Den som på grund av bestämmelserna i första stycket har fått utföra arbete som har medfört betydande kostnader, kan få ersättning för detta av allmänna medel. Kan överenskommelse om ersättningen inte träffas med den myndighet som har begärt arbetet, skall frågan hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän. Skiljemännen avgör om ersättning skall utgå och bestämmer i så fall ersättningens storlek.

3 § Arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer är skyldiga att

1. överlägga med totalförsvarsmyndigheterna om organisationernas uppgifter inom eller i anslutning till totalförsvaret på central, regional och lokal nivå,
2. medverka vid övningar inom totalförsvaret,
3. lämna upplysningar eller annat biträde som totalförsvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete.

4 § Arbetsgivare samt arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som i fredstid är eller brukar vara parter i kollektivavtalsförhandlingar, är skyldiga att överlägga med sina motparter om kollektivavtal för krissituationer som omfattas av totalförsvarsplaneringen.

5 § Totalförsvarsmyndigheterna får meddela de förelägganden som behövs för efterlevnaden av 2 §. I beslut om föreläggande kan vite sättas ut.

Beslut om föreläggande får överklagas till regeringen.

6 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet har lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en totalförsvarsmyndighet har begärt upplysningar enligt 2 §.

7 § Den som på grund av bestämmelser i denna lag har fått kännedom om enskilds affärs- eller driftförhållanden eller förhållande av betydelse för totalförsvaret eller eljest för rikets säkerhet får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har erfarit.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980: 100).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982, då lagen (1948: 390) om skyldighet för näringsidkare m.fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap skall upphöra att gälla.

Motionen

I motion 1981/82: 2465 av Anna-Greta Leijon m. fl. (s) yrkas att riksdagen begär hos regeringen att den fortsatta handläggningen av planeringsarbetet i fråga om den administrativa beredskapen på arbetsrättens område sker i enlighet med vad som anförs i motionen.

Utskottet

Riksdagen tog i våras ställning till säkerhets- och försvarspolitiken samt totalförsvarets fortsatta utveckling (prop. 1981/82: 100 och 102, FöU 1981/82: 18). Det förutsattes i det sammanhanget att den särskilda frågan om den administrativa beredskapen på arbetsrättens område skulle behandlas för sig. Regeringens överväganden i den frågan redovisades i en särskild proposition, 1981/82: 179, som hänvisades till arbetsmarknadsutskottet. På utskottets begäran i betänkande 1981/82: 30 medgav riksdagen att behandlingen av ärendet fick skjutas upp till 1982/83 års riksmöte.

Som en allmän bakgrund till förslagen i proposition 179 anges att det inte torde "råda någon tvekan om att den administrativa beredskapen på arbetsrättens område med tiden har blivit eftersatt". Härmed avses att 1970-talets omfattande arbetsrättsliga lagstiftning tar sikte på fredstida förhållanden. Detsamma gäller om de kollektivavtal som antingen kompletterar denna lagstiftning eller fastställer vad som skall gälla på områden som normalt inte regleras genom lag, främst lönebildningen. Endast i begränsad utsträckning finns bestämmelser i lag eller avtal med inriktning på förhållandena i krig eller motsvarande allvarliga krissituationer.

Utgångspunkten för propositionens förslag är att den önskade förbättringen av beredskapen på det arbetsrättsliga området skall ske i samverkan med parterna på arbetsmarknaden. Dessa parter har ett betydande ansvar för förhållandena på arbetsmarknaden, och detta medansvar bör inte vara mindre i kriser än under normala fredsförhållanden. Därför föreslås att man i lag lägger fast en skyldighet för arbetsmarknadens partsorganisationer att medverka i totalförsvarsplaneringen.

Sedan år 1948 gäller en lag, genom vilken näringsidkare och myndigheter kan åläggas att biträda vid totalförsvarsplaneringen. Denna lag föreslås nu bli ersatt av en ny lag, som även omfattar bestämmelser (3 och 4 §§) om arbetsmarknadsorganisationernas medverkan.

Utskottet kan för sin del godta detta förslag till *lag om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen*. På en punkt bör dock göras en ändring i lagförslaget. Detta utgår från att den nya lagen skulle träda i kraft den 1 juli i år. På grund av uppskovet med riksdagsbehandlingen bör tidpunkten för ikraftträdandet förskjutas till den 1 januari 1983.

Förslagen i propositionen syftar till en snabb igångsättning av den nödvändiga planeringen för hur arbetsmarknaden skall fungera i krig eller vid krigsfara liksom i s.k. skymningslägen. Det ovan redovisade lagförslaget kompletteras därför i propositionen med synpunkter på *inriktningen av den administrativa beredskapen på arbetsrättens område*.

Till de frågor som behöver klarläggas i det förestående planeringsarbetet hör de uppgifter organisationerna har att fullgöra i krislägen. Ett annat huvudproblem är i vilken utsträckning de regeländringar som blir aktuella skall göras i beredskapsförfattningar eller genom kollektivavtal. Beträffande omfattningen och innebörden av de problem som behöver lösas torde i övrigt få hänvisas till propositionen och den departementspromemoria som fogats till propositionen som bilaga.

Det förestående planeringsarbetet skall enligt propositionen komma till stånd genom samverkan mellan totalförsvarsmyndigheterna – främst arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för ekonomiskt försvar – och arbetsmarknadsparterna. Det förutsätts vidare att totalförsvarsmyndigheterna anger de mål som måste uppnås och de planeringsförutsättningar som gäller. Därefter skall det vara parternas sak att göra probleminventeringar och pröva vilka praktiska lösningar som kan uppnås genom uttryckliga regler i förberedda beredskapsavtal, särskilda förhandlingsordningar m.m. Det är en grundtanke i propositionen att man först bör överlåta åt parterna att närmare gripa sig an problemen. Kan man den vägen uppnå enighet är det en fördel, inte minst om det i ett krisläge blir aktuellt att i praktiken genomföra de förändringar i det arbetsrättsliga systemet som då kan bli nödvändiga. Kan man emellertid inte lösa problemen på detta sätt återstår möjligheten för statsmakterna att tillgripa lagstiftning i form av beredskapsförfattningar.

Propositionens förslag när det gäller den fortsatta handläggningen av planeringsfrågorna ifrågasätts i motion 2465 av Anna-Greta Leijon m.fl. (s). I denna föreslås att planeringsarbetet inledningsvis leds av en av regeringen tillsatt delegation, sammansatt av företrädare för arbetsmarknadens parter och berörda myndigheter.

Vid bedömningen av denna metodfråga får man enligt utskottets mening ta hänsyn till att arbetsmarknadsparterna nu kommer att åläggas nya och

omfattande uppgifter. Det är önskvärt att arbetet påbörjas och genomförs skyndsamt. Det kan dessutom visa sig nödvändigt att det görs ytterligare preciseringar av de utgångspunkter som skall gälla för planeringsarbetet. Flera skäl talar således för att arbetet åtminstone till en början bedrivs på det sätt som förordas i motionen. Efter hand som arbetet fortskrider och vägledande principer och riktlinjer växer fram som resultat av verksamheten i delegationen kan det te sig naturligt att avveckla delegationen och överlåta åt parterna att fortsätta planeringsarbetet.

Utskottet biträder alltså motion 2465 och föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av densamma.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar det genom proposition 1981/82: 179 framlagda förslaget till *lag om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen* med den ändringen att ikraftträdandebestämmelsen får följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Propositionens förslag	*Utskottets förslag*
Denna lag träder i kraft den 1 *juli 1982*, då lagen (1948: 390) om skyldighet för näringsidkare m.fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap skall upphöra att gälla.	Denna lag träder i kraft den 1 *januari 1983*, då lagen (1948: 390) om skyldighet för näringsidkare m.fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap skall upphöra att gälla.

2. beträffande *inriktningen av den administrativa beredskapen på arbetsrättens område*
   att riksdagen med anledning av vad som anförts i propositionen samt med bifall till motion 1981/82:2465 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 26 oktober 1982

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Karin Andersson (c), Lars Ulander (s), Anders Högmark (m), Marianne Stålberg (s), Karin Flodström (s), Bengt Wittbom (m), Arne Fransson (c), Lahja Exner (s), Lars-Ove Hagberg (vpk), Gustav Persson (s), Ingrid Hemmingsson (m) och tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp).

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1982